Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (osmo vijeće)

25. studenoga 2020.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Direktiva 2008/94/EZ – Članci 2. i 3. – Zaštita radnikâ u slučaju insolventnosti poslodavca – Pojmovi ‚nepodmirena potraživanja zaposlenika' i ‚insolventnost poslodavca' – Nesreća na radu – Smrt zaposlenika – Naknada neimovinske štete – Naplata potraživanja od poslodavca – Nemogućnost – Jamstvena ustanova"

U predmetu C-799/19,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Okresný súd Košice I (Općinski sud Košice I, Slovačka), odlukom od 5. kolovoza 2019., koju je Sud zaprimio 30. listopada 2019., u postupku

NI,

OJ,

PK

protiv

Sociálna poisťovňa,

SUD (osmo vijeće),

u sastavu: A. Prechal (izvjestiteljica), predsjednica trećeg vijeća, u svojstvu predsjednice osmog vijeća, F. Biltgen i L. S. Rossi, suci,

nezavisni odvjetnik: J. Richard de la Tour,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za osobe NI, OJ i PK, P. Kerecman, *advokát*,

– za slovačku vladu, B. Ricziová, u svojstvu agenta,

– za češku vladu, M. Smolek, J. Pavliš i J. Vláčil, u svojstvu agenata,

– za Irsku, M. Browne, G. Hodge i T. Joyce, u svojstvu agenata, uz asistenciju K. Binchyja, *BL*,

* Jezik postupka: slovački

– za Europsku komisiju, A. Tokár i B.-R. Killmann, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 2. i 3. Direktive 2008/94/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihovog poslodavca (SL 2008., L 283, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 128.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osoba NI, OJ i PK, odnosno supruge i dvoje djece zaposlenika RL, i Sociálne poisťovňe (Zavod za socijalno osiguranje, Slovačka) u vezi s odbijanjem potonjeg da im isplati naknadu za neimovinsku štetu pretrpljenu zbog smrti navedenog zaposlenika nakon nesreće na radu koja se dogodila 16. listopada 2003.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 U skladu s uvodnom izjavom 3. Direktive 2008/94:

„Potrebno je osigurati zaštitu zaposlenika u slučajevima insolventnosti njihovih poslodavaca te osigurati minimalni stupanj zaštite, posebno kako bi se jamčila isplata njihovih nepodmirenih potraživanja, vodeći računa o potrebi uravnoteženoga gospodarskog i socijalnog razvoja u Zajednici. Radi toga, države članice trebaju osnovati tijelo koje jamči isplatu nepodmirenih potraživanja dotičnih zaposlenika.”

4 U uvodnoj izjavi 4. te direktive navodi se:

„Kako bi se osigurala jednaka zaštita dotičnih zaposlenika, stanje insolventnosti treba definirati u svijetlu zakonodavnih tendencija u državama članicama, a taj koncept bi uz likvidaciju također trebao obuhvatiti i postupke zbog insolventnosti. […]”

5 Člankom 1. stavkom 1. navedene direktive određuje se:

„Ova se Direktiva primjenjuje na potraživanja zaposlenika koja su nastala iz ugovora o radu ili radnih odnosa i koja postoje prema poslodavcima koji su insolventni u smislu članka 2. stavka 1.”

6 Članak 2. Direktive glasi:

„1. Za potrebe ove Direktive smatra se da je poslodavac insolventan ako je podnesen zahtjev za otvaranjem kolektivnog postupka zbog insolventnosti poslodavca, kako je predviđeno zakonima i drugim propisima države članice, i uključuje djelomično ili potpuno oduzimanje imovine poslodavca te imenovanje likvidatora ili osobe koja obavlja slično zaduženje, te ako je tijelo koje je nadležno u skladu s navedenim odredbama:

(a) donijelo odluku o otvaranju postupka; ili

(b) utvrdilo da su poduzeće ili pogon definitivno zatvoreni te da raspoloživa imovina nije dovoljna kao jamstvo za otvaranje postupka.

2. Ova Direktiva ne dovodi u pitanje nacionalno pravo koje se odnosi na definiciju izraza […] ‚naknada za rad', […]

[…]

4. Ova Direktiva ne sprečava države članice da prošire zaštitu zaposlenika i na ostale slučajeve insolventnosti, kao na primjer u slučaju kad su plaćanja *de facto* trajno obustavljena, koji se utvrđuju postupcima različitim od onih koji se navode u stavku 1., kako je predviđeno nacionalnim zakonodavstvom.

[…]"

7 Člankom 3. Direktive 2008/94, koji se nalazi u poglavlju II., naslovljenom „Odredbe o jamstvenim ustanovama", propisuje se:

„Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi osigurale da jamstvene ustanove jamče, ovisno o članku 4., isplatu nepodmirenih potraživanja zaposlenika koja su nastala iz ugovora o radu ili radnih odnosa, uključujući, gdje je to predviđeno nacionalnim zakonodavstvom, isplatu otpremnina nakon prestanka radnog odnosa.

Zahtjevi za isplatu koje je preuzela jamstvena ustanova smatraju se nepodmirenim naknadama za rad u odnosu na razdoblje prije i/ili, prema potrebi, nakon datuma koji su odredile države članice."

8 U poglavlju V. navedene direktive, naslovljenom „Opće i završne odredbe", članak 11. prvi stavak glasi:

„Ova Direktiva ne utječe na pravo država članica da primjene ili uvedu zakone i druge propise koji su povoljniji za zaposlenike."

Slovačko pravo

Zakon o Zavodu za socijalno osiguranje

9 Članak 44.a zákona č. 274/1994 Z. z., o Sociálnej poisťovni (Zakon br. 274/1994 o Zavodu za socijalno osiguranje), u verziji koja se primjenjivala do 31. prosinca 2003. (u daljnjem tekstu: Zakon br. 274/1994), određivao je, među ostalim, u pogledu zakonskog osiguranja od građanskopravne odgovornosti poslodavca:

„1. Osiguranje od građanskopravne odgovornosti počinje teći od dana zaposlenja prvog zaposlenika i proteže se do kraja razdoblja zaposlenja posljednjeg poslodavčeva zaposlenika.

2. Poslodavac može zahtijevati da u slučaju ostvarenja osiguranog slučaja Zavod za socijalno osiguranje umjesto njega regulira prava na naknadu štete dokazana u slučaju tjelesne ozljede prouzročene nesrećom na radu koja se dogodila tijekom razdoblja osiguranja od građanskopravne odgovornosti […]

3. ‚Osigurani slučaj' znači tjelesna ozljeda ili smrt koja je posljedica nesreće na radu ili profesionalne bolesti.

4. Ako je nadležni sud pozvan odlučivati o naknadi štete, smatra se da je osigurani slučaj ostvaren na dan kada je odluka kojom se Zavodu za socijalno osiguranje nalaže plaćanje postala konačna."

10 Člankom 44.b stavcima 1. i 2. tog zakona propisuje se:

„1. [Zavod za socijalno osiguranje] isplaćuje naknadu štete iz članka 44.a stavka 2. zaposleniku koji je pretrpio tjelesnu ozljedu prouzročenu nesrećom na radu ili profesionalnom bolešću u slovačkim krunama.

2. Ako je poslodavac zaposleniku iz stavka 1. isplatio naknadu štete iz članka 44.a stavka 2. ili za njezin dio, on ima pravo da mu [Zavod za socijalno osiguranje] izvrši povrat naknade štete koju je platio u visini iznosa koji je morao platiti kao naknadu navedenom zaposleniku."

Zakonik o radu

– Odredbe o insolventnosti poslodavca

11 Članak 21. zákona č. 311/2001 Z. z., zákonníka práce (Zakon br. 311/2001 o Zakoniku o radu), u verziji koja se primjenjivala do 31. prosinca 2003. (u daljnjem tekstu: Zakonik o radu), glasio je:

„1. Za potrebe namirenja potraživanja zaposlenika koja su nastala iz radnog odnosa u slučaju insolventnosti smatra se da je poslodavac insolventan ako je, nakon podnošenja zahtjeva za otvaranje stečaja,

(a) sud proglasio stečaj ili

(b) odbio zahtjev za otvaranje stečaja zbog nedostatnosti imovine.

2. Insolventnost poslodavca počinje na datum sudske odluke kojom se proglašava stečaj ili kojom se odbija zahtjev za otvaranje stečaja zbog nedostatnosti imovine."

12 Člankom 22. Zakonika o radu propisivalo se:

„1. Ako poslodavac postane insolventan u skladu s člankom 21. i ne može podmiriti potraživanja zaposlenika koja proizlaze iz radnog odnosa, jamstveni fond regulira ta potraživanja u skladu s posebnim propisom koji se primjenjuje.

2. Potraživanja zaposlenika koja proizlaze iz radnog odnosa koji je reguliran jamstvenim fondom […] su sljedeća:

(a) plaća i naknada za razdoblja dežurstva;

(b) naknada za neradne dane i u slučaju spriječenosti za rad;

(c) naknada plaće za dane plaćenog odmora stečene tijekom kalendarske godine u kojoj je poslodavac postao insolventan i tijekom prethodne kalendarske godine;

(d) otpremnina koja se isplaćuje zaposleniku u slučaju prestanka radnog odnosa;

(e) naknada koja se duguje u slučaju neposrednog prestanka radnog odnosa (članak 69.);

(f) naknada koja se duguje u slučaju nevaljanog prestanka radnog odnosa (članak 79.);

(g) troškovi putovanja, preseljenja i drugi troškovi koji su nastali zaposleniku prilikom obavljanja njegovih dužnosti;

(h) naknada štete koja se duguje zbog nesreće na radu ili profesionalne bolesti;

(i) sudski troškovi nastali zbog utvrđenja potraživanja zaposlenika koja su nastala iz radnog odnosa pred sudom zbog prestanka poslodavca, uključujući troškove pravnog zastupanja.”

– *Odredbe o građanskopravnoj odgovornosti poslodavca*

13 U skladu s člankom 195. navedenog zakonika:

„1. Ako je u okviru izvršavanja službenih obveza ili u izravnoj vezi s njihovim izvršavanjem narušeno radnikovo zdravlje ili je preminuo zbog nesreće (nesreća na radu), za štetu koja je time prouzročena odgovoran je poslodavac kod kojeg je radnik u trenutku nesreće na radu bio zaposlen u okviru radnog odnosa.

[…]

6. Poslodavac je odgovoran za štetu čak i ako je poštovao obveze koje proizlaze iz posebnih propisa i drugih propisa kojima je cilj osigurati sigurnost i zaštitu zdravlja na radu […]”.

14 Članak 204. stavak 1. istog zakonika, u vezi s opsegom naknada koje treba dodijeliti u okviru objektivne odgovornosti poslodavca u slučaju smrti kao posljedice nesreće na radu, određivao je:

„U slučaju smrti radnika kao posljedice nesreće na radu ili profesionalne bolesti odobrava se, u granicama poslodavčeve odgovornosti:

(a) naknada štete koja odgovara stvarno nastalim troškovima liječenja;

(b) naknada štete koja odgovara razumnim troškovima povezanima s pogrebom;

(c) naknada koja odgovara troškovima uzdržavanja nadživjelih osoba;

(d) paušalni iznos za obeštećenje nadživjelih osoba;

(e) naknada na ime naknade imovinske štete; odredbe članka 192. stavka 3. također se primjenjuju.”

15 Članak 210. tog zakonika o radu propisivao je:

„1. Poslodavac koji zapošljava barem jednog zaposlenika osiguran je za svoju odgovornost za štetu koja je posljedica nesreće na radu ili profesionalne bolesti.

2. Osiguranje od građanskopravne odgovornosti poslodavca osigurava Zavod za socijalno osiguranje u skladu s primjenjivim posebnim propisima.”

Zakon o socijalnom osiguranju

16 Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (Zakon br. 461/2003 o socijalnom osiguranju), kako je izmijenjen (u daljnjem tekstu: Zakon br. 461/2003), imao je za cilj prenijeti zahtjeve propisane Direktivom Vijeća 80/987/EEZ od 20. listopada 1980. o usklađivanju zakonodavstava država članica o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihovog poslodavca (SL 1980., L 283, str. 23.), koja je stavljena izvan snage i zamijenjena Direktivom 2008/94, putem sustava obveznog supsidijarnog jamstva poslodavca u slučaju insolventnosti.

17 Od 1. siječnja 2004. na temelju članka 2. točke (d) tog zakona supsidijarno jamstvo je socijalno osiguranje koje pokriva slučaj insolventnosti poslodavca s ciljem namirenja potraživanja zaposlenika plaćanjem davanja iz tog jamstva.

18 Članak 12. navedenog zakona određuje trenutak od kojeg se poslodavac smatra insolventnim za potrebe supsidijarnog jamstva.

U verziji koja je bila na snazi do 31. srpnja 2006. on je određivao:

„1. Poslodavac je insolventan ako je

(a) sud proglasio njegov stečaj ili

(b) odbio zahtjev za otvaranje stečajnog postupka zbog nedostatnosti imovine.

2. Prvi dan insolventnosti poslodavca je dan kada sud donese rješenje o otvaranju stečajnog postupka ili dan kada sud donese rješenje kojim odbija zahtjev za otvaranje stečajnog postupka zbog nedostatnosti imovine."

U verziji koja je na snazi od 1. siječnja 2012. ta odredba predviđa:

„1. Za potrebe ovog zakona poslodavac je insolventan ako je podnesen zahtjev za otvaranje stečajnog postupka.

2. Insolventnost poslodavca nastaje na dan dostave zahtjeva za otvaranje stečajnog postupka nadležnom sudu.

3. Ako sud po službenoj dužnosti pokrene postupak zbog insolventnosti na temelju posebnog propisa, dan kada sud donese svoje rješenje o pokretanju postupka zbog insolventnosti smatra se danom kada je došlo do insolventnosti poslodavca."

Zakon o stečaju

19 U skladu s člankom 3. stavkom 2. trećom i četvrtom rečenicom zákona č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Zakon br. 7/2005 o stečaju i restrukturiranju i izmjeni određenih drugih zakona, u daljnjem tekstu: Zakon o stečaju) fizička osoba je insolventna ako ne može ispuniti barem jednu novčanu obvezu 180 dana nakon datuma dospijeća. U slučaju da se novčano potraživanje koje se može naplatiti dužniku ne može naplatiti u okviru prisilnog izvršenja, dužnik se smatra insolventnim.

Glavni postupak i prethodna pitanja

20 Osoba RL, suprug osobe NI i otac osoba OJ i PK, preminula je 16. listopada 2003. nakon nesreće na radu za koju je odgovoran njegov poslodavac.

21 Tužbom od 21. travnja 2004. podnesenom pred Okresným súdom Košice II (Općinski sud Košice II, Slovačka), osobe NI, OJ i PK, tužitelji iz glavnog postupka, podnijeli su protiv poslodavca tužbu za naknadu neimovinske i imovinske štete za koju smatraju da su je pretrpjeli nakon smrti osobe RL.

22 Taj im je sud nakon dva različita postupka dodijelio naknadu neimovinske i imovinske štete tijekom 2012. i 2016. godine. Prva odluka potvrđena je u žalbenom postupku tijekom 2013. godine.

23 Naknadu imovinske štete dodijeljenu tijekom 2016. godine u cijelosti je, za račun dotičnog poslodavca, isplatio Zavod za socijalno osiguranje, u okviru zakonskog osiguranja poslodavca kojim je pokrivena njegova odgovornost za štetu prouzročenu nesrećama na radu.

24 Međutim, Zavod za socijalno osiguranje odbio je platiti iznos dodijeljen na temelju naknade neimovinske štete uz obrazloženje da naknada štete prouzročene nesrećama na radu ne obuhvaća naknadu te štete.

25 Ovršni postupak koji protiv poslodavca vodi sudski ovršitelj radi dobivanja te naknade okončan je neuspjehom zbog insolventnosti poslodavca. U korist tužiteljâ nije izvršeno nikakvo, pa čak ni djelomično, reguliranje navedene naknade.

26 Oni su zatim podnijeli tužbu pred sudom koji je uputio zahtjev, Okresný súd Košice I (Općinski sud Košice I, Slovačka), protiv Zavoda za socijalno osiguranje radi plaćanja navedene naknade.

27 Taj sud dvoji o tumačenju koje valja dati pojmu „stanje insolventnosti” u smislu Direktive 2008/94 kao i o restriktivnom tumačenju pojma „šteta” koje zagovara Zavod za socijalno osiguranje kako bi se usprotivio tom plaćanju.

28 U tom pogledu, oslanjajući se na pretpostavku prema kojoj je obvezno osiguranje poslodavca za štetu prouzročenu nesrećom na radu mjera za zaštitu zaposlenikâ u slučaju insolventnosti poslodavca, navedeni se sud pita može li „nepodmireno potraživanje zaposlenika”, u smislu članka 3. Direktive 2008/94, uključivati naknadu za neimovinsku štetu koja se duguje nadživjelim bliskim osobama. To bi osiguranje omogućilo nositeljima prava da izravno dobiju naknadu štete koja proizlazi iz nesreće na radu putem „jamstvene ustanove”, odnosno u ovom slučaju Zavoda za socijalno osiguranje umjesto osiguranog poslodavca.

29 U slučaju insolventnosti poslodavca zaposlenik ima, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, na temelju članka 204. stavka 1. Zakona o radu u vezi s člankom 44.a stavkom 2. Zakona br. 274/1994, pravo na isplatu naknade za „tjelesne ozljede” zbog nesreće na radu, umjesto poslodavca. U slučaju smrti zaposlenika kao posljedice takve nesreće tim se odredbama, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, također jamči izravno pravo nadživjelim osobama da dobiju naknadu štete koju pretrpjeli zbog te nesreće.

30 Sud koji je uputio zahtjev stoga se pita odnosi li se, s obzirom na pojam „šteta” iz članka 44.a stavka 2. Zakona br. 274/1994, obveza Zavoda za socijalno osiguranje da jamči nadoknadu štete nastale zbog nesreće na radu i na naknadu neimovinske štete koju su pretrpjele nadživjele osobe.

31 Osim toga, s obzirom na to da je u okviru Direktive 2008/94 stanje insolventnosti poslodavca preduvjet za zaštitu nepodmirenih potraživanja koja proizlaze iz ugovora o radu, sud koji je uputio zahtjev pita se o dosegu tog pojma.

32 Prema njegovu mišljenju, članak 2. Direktive 2008/94, u vezi s njezinom uvodnom izjavom 4., ide u prilog širokom tumačenju pojma „insolventnost”, u interesu jednake zaštite potraživanja o kojemu je riječ. Stoga se pita može li situacija poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku biti obuhvaćena područjem primjene te direktive. U tom pogledu on primjećuje da se, iako nikakav stečajni postupak nije formalno pokrenut protiv poslodavca iz glavnog postupka, slovačkim pravom predviđa da se, u slučaju da je potraživanje nenaplativo u ovršnom postupku, fizička osoba smatra insolventnom.

33 U tim je okolnostima Okresný súd Košice I (Općinski sud Košice I) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 3. Direktive 2008/94 tumačiti na način da pojam ‚nepodmirena potraživanja zaposlenika koja su nastala iz ugovora o radu' obuhvaća i neimovinsku štetu pretrpljenu zbog smrti zaposlenika kao posljedice nesreće na radu?

2. Treba li članak 2. Direktive 2008/94 tumačiti na način da je insolventan i poslodavac protiv kojeg je pokrenut ovršni postupak na temelju prava na naknadu neimovinske štete pretrpljene zbog smrti radnika kao posljedice nesreće na radu priznatog sudskom odlukom iako je u ovršnom postupku potraživanje proglašeno nenaplativim jer poslodavac ne raspolaže nikakvim sredstvima?"

O prethodnim pitanjima

Nadležnost ratione temporis

34 Slovačka vlada osporava nadležnost Suda *ratione temporis* tvrdeći da sudska praksa na koju se poziva sud koji je uputio zahtjev, osobito presuda od 14. lipnja 2007., Telefónica O2 Czech Republic (C-64/06, EU:C:2007:348), u skladu s kojom je Sud nadležan iako su činjenice nastale prije pristupanja te države članice Europskoj uniji, s obzirom na to da su se nastavile u razdoblju nakon tog pristupanja i da je sudska odluka konstitutivne naravi donesena nakon navedenog pristupanja, nije primjenjiva u ovom predmetu.

35 Naime, s jedne strane, pravo na naknadu neimovinske štete koju su pretrpjeli tužitelji iz glavnog postupka nastalo je na dan kada je došlo do predmetne nesreće na radu, odnosno 16. listopada 2003., dakle prije pristupanja Slovačke Republike Uniji 1. svibnja 2004. S druge strane, presude kojima se dodjeljuje naknada štete, donesene tijekom 2012. i 2013., u ovom su slučaju deklaratorne, a ne konstitutivne. Te odluke stoga ne stvaraju novi pravni odnos, nego samo pružaju pravnu zaštitu pravu koje je već postojalo prije pristupanja.

36 Usto, iako se sud koji je uputio zahtjev oslanja na članak 44.a stavak 4. Zakona br. 274/1994 kako bi utvrdio da se osigurani slučaj smatra ostvarenim na dan donošenja konačne odluke, odnosno tijekom 2013., ni pravo na naknadu neimovinske štete ni potraživanje istaknuto u glavnom predmetu, koje se temelji na tom pravu, nisu obuhvaćeni propisima kojima se uređuje osiguranje od odgovornosti za štetu prouzročenu nesrećom na radu, čiji je dio navedena odredba. Ta su prava, s druge strane, obuhvaćena građanskim zakonikom. U svakom slučaju, čak i da to nije slučaj, potraživanje na temelju osiguranja od nesreća na radu trebalo bi u skladu s primjenjivim nacionalnim zakonodavstvom ocjenjivati s obzirom na propise koji su bili na snazi prije pristupanja Slovačke Republike Uniji. Taj je pravni sustav još uvijek na snazi.

37 U tom pogledu valja utvrditi da, neovisno o prirodi sudskih odluka koje se odnose na naknadu neimovinske štete ili primjenjivosti jednog ili drugog od navedenih nacionalnih propisa, iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da je glavni postupak proizašao, s jedne strane, iz odbijanja Zavoda za socijalno osiguranje da isplati naknadu štete koja je već dodijeljena navedenim sudskim odlukama i, s druge strane, iz utvrđenja faktične insolventnosti poslodavca preminulog radnika.

38 Te činjenice na kojima se temelji glavni postupak nastale su nakon datuma pristupanja Slovačke Republike Uniji.

39 Budući da nacionalni sud pita Sud o tumačenju zakonodavstva Unije koje se primjenjuje u glavnom postupku, Sud odlučuje a da načelno ne mora odlučivati o okolnostima u kojima su nacionalni sudovi bili pozvani postaviti mu pitanja i predlažu primjenu odredbe prava Unije čije su tumačenje od njega zatražili (presuda od 22. prosinca 2010., Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, t. 25.).

40 Drukčije bi bilo samo u slučaju da odredba prava Unije koja podliježe tumačenju Suda ne bi bila primjenjiva na činjenice u glavnom postupku, koje su se odvile prije pristupanja nove države članice Uniji, ili bi bilo očito da se navedena odredba ne može primijeniti (presuda od 22. prosinca 2010., Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, t. 26. i navedena sudska praksa).

41 Međutim, to ovdje nije slučaj. Slijedom toga, Sud je, suprotno onomu što tvrdi slovačka vlada, nadležan za tumačenje odredbi Direktive 2008/94 na koje se poziva sud koji je uputio zahtjev. Stoga na postavljena pitanja valja odgovoriti.

Dopuštenost

42 Slovačka vlada ističe prigovor nedopuštenosti prvog pitanja. Dvojbe koje je izrazila ta država članica odnose se u biti na netočnost nacionalne pravne konstrukcije na kojoj se temelji taj zahtjev kao i na to što sud koji je uputio zahtjev nije poštovao zahtjeve postavljene člankom 94. Poslovnika, osobito zato što taj sud u zahtjevu za prethodnu odluku ne navodi u cijelosti prirodu spornog potraživanja, primjenjivo nacionalno pravo i ne utvrđuje vezu koja postoji između tumačenja prava Unije i glavnog postupka.

43 U tom pogledu valja podsjetiti na to da je, kao prvo, u okviru suradnje između Suda i nacionalnih sudova uspostavljene u članku 267. UFEU-a isključivo na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak i koji mora preuzeti odgovornost za sudsku odluku koja će biti donesena da, uvažavajući posebnosti predmeta, ocijeni nužnost prethodne odluke za donošenje svoje presude i relevantnost pitanja koja postavlja Sudu. Posljedično, kada se postavljena pitanja odnose na tumačenje prava Unije, Sud je načelno obvezan donijeti odluku (presuda od 5. ožujka 2019., Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, t. 47.).

44 Iz toga slijedi da, čak i da su očitovanja slovačke vlade o netočnosti pravnog okvira na kojem se temelje prethodna pitanja relevantna, pitanja o tumačenju prava Unije koja nacionalni sud uputi u pravnom i činjeničnom okviru koji utvrđuje pod vlastitom odgovornošću i čiju točnost Sud nije dužan provjeravati uživaju presumpciju relevantnosti (presuda od 3. srpnja 2019., UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, t. 46.).

45 Osim toga, Sud je u više navrata presudio da nije dužan u okviru zahtjeva za prethodnu odluku dati tumačenje nacionalnih odredaba i odlučiti o tome je li tumačenje nacionalnog suda pravilno, s obzirom na to da su za takvo tumačenje isključivo nadležni nacionalni sudovi (presuda od 3. srpnja 2019., UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, t. 47. i navedena sudska praksa).

46 Kao drugo, što se tiče navodne povrede članka 94. Poslovnika, valja utvrditi da u ovom slučaju zahtjev za prethodnu odluku ispunjava kriterije propisane tim člankom. Naime, taj zahtjev pruža potrebna pojašnjenja u pogledu relevantnih činjenica i predmeta spora iz glavnog postupka, odnosno plaćanja naknade neimovinske štete pretrpljene zbog smrti zaposlenika nakon nesreće na radu. U njemu se također navodi sadržaj odredbi nacionalnog prava koje se, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, mogu primijeniti u glavnom postupku, odnosno Zakona o radu, Zakona br. 274/1994 i Zakona o stečaju. Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev navodi, s jedne strane, razloge koji su ga naveli da se zapita o tumačenju Direktive 2008/94 i, s druge strane, vezu koju uspostavlja između te direktive i nacionalnog zakonodavstva koje smatra primjenjivim u glavnom postupku.

47 Iz toga slijedi da je zahtjev, uključujući prvo pitanje, dopušten.

Meritum

48 Budući da zaštita koja se nastoji pružiti Direktivom 2008/94 podrazumijeva utvrđivanje stanja insolventnosti poslodavca u smislu članka 2. stavka 1. te direktive (vidjeti u tom smislu presudu od 18. travnja 2013., Mustafa, C-247/12, EU:C:2013:256, t. 30.), najprije valja odgovoriti na drugo pitanje.

Drugo pitanje

49 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 2. stavak 1. Direktive 2008/94 tumačiti na način da se može smatrati da je poslodavac „insolventan" kada je protiv njega podnesen zahtjev za pokretanje ovršnog postupka na temelju prava na naknadu štete priznatog sudskom odlukom, ali je potraživanje proglašeno nenaplativim u okviru ovršnog postupka zbog faktične insolventnosti tog poslodavca.

50 Kao što je Sud već pojasnio u svojoj presudi od 18. travnja 2013., Mustafa (C-247/12, EU:C:2013:256, t. 31. i 32.), iz samog teksta članka 2. stavka 1. Direktive 2008/94 proizlazi da moraju biti ispunjena dva uvjeta kako bi se smatralo da je poslodavac insolventan. S jedne strane, treba zatražiti otvaranje kolektivnog postupka koji se temelji na insolventnosti poslodavca i, s druge strane, mora doći ili do odluke o pokretanju tog postupka ili, u slučaju nedostatnosti imovine kako bi se opravdalo pokretanje takvog postupka, do utvrđenja konačnog zatvaranja poduzeća.

51 U pogledu prvog od tih uvjeta, valja utvrditi da ni podnošenje zahtjeva za pokretanje ovršnog postupka na temelju sudski priznate naknade štete protiv poslodavca ni samo pokretanje takvog postupka ne ispunjavaju zahtjev da bude zatraženo otvaranje kolektivnog postupka na temelju insolventnosti tog poslodavca.

52 Naime, ovršni postupak čiji je cilj prisilno ostvarenje sudske odluke kojom se priznaje vjerovnikovo pravo, poput onoga o kojemu je riječ u glavnom postupku, u više se točaka razlikuje od kolektivnog postupka, kakav je predviđen u članku 2. stavku 1. Direktive 2008/94, među ostalim u odnosu na, s jedne strane, njegov cilj jer nema za cilj kolektivno namirenje vjerovnika (vidjeti u tom smislu presude od 10. srpnja 1997., Bonifaci i dr. i Berto i dr., C-94/95 i C-95/95, EU:C:1997:348, t. 34. i od 25. veljače 2016., Stroumpoulis i dr., C-292/14, EU:C:2016:116, t. 34.) i, s druge strane, posljedice za predmetnog dužnika s obzirom na to da on ne dovodi ni do djelomičnog ili potpunog oduzimanja imovine dužnika ni do imenovanja stečajnog dužnika ili osobe koja obavlja sličnu dužnost.

53 Slijedom toga, s obzirom na to da iz teksta članka 2. stavka 1. Direktive 2008/94 proizlazi da dva uvjeta navedena u točki 50. ove presude moraju biti kumulativno ispunjena, činjenica da je, u slučaju neotvaranja kolektivnog postupka zbog insolventnosti poslodavca, potraživanje proglašeno nenaplativim zbog faktične insolventnosti poslodavca ne može sama po sebi biti dovoljna da bi se opravdala primjena navedene direktive na temelju te odredbe.

54 Treba, međutim, napomenuti da je člankom 2. stavkom 4. prvim podstavkom Direktive 2008/94 državama članicama dodijeljena ovlast da donose zakone na temelju prava Unije kako bi proširile zaštitu zaposlenika predviđenu tom direktivom i na ostale slučajeve insolventnosti (vidjeti u tom smislu presudu od 10. srpnja 2014., Julián Hernández i dr., C-198/13, EU:C:2014:2055, t. 44.), kao na primjer u slučaju kad su plaćanja *de facto* trajno obustavljena, koji se utvrđuju postupcima različitim od onih koji se navode u stavku 1. tog članka 2., kako je predviđeno nacionalnim zakonodavstvom.

55 Stoga nije isključeno da situacija faktične insolventnosti poput one koja je utvrđena u glavnom postupku i na koju, na temelju Zakona o stečaju, upućuje sud koji je uputio zahtjev, može biti obuhvaćena slučajevima iz članka 2. stavka 4. prvog podstavka Direktive 2008/94.

56 Slovačka vlada ističe da postoji poseban nacionalni propis, odnosno Zakon br. 461/2003, kojim se na autonoman način definira insolventnost radi zaštite zaposlenika, u smislu Direktive 2008/94. Tim se zakonom, čija je svrha upravo prenošenje te direktive, dokaz uvjeta insolventnosti poslodavca u svrhu socijalnog osiguranja koje pokriva slučaj insolventnosti poslodavca vezuje isključivo uz poseban postupak zbog insolventnosti, predviđen u njegovu članku 12.

57 Prema mišljenju slovačke vlade, navedeni se zakon primjenjuje na sve slučajeve u kojima je insolventnost nastupila nakon 1. siječnja 2004. i treba ga smatrati *lex specialis* u odnosu na Zakon o stečaju na koji se poziva sud koji je uputio zahtjev. Naime, samo se Zakonom br. 461/2003 posebno uređuje insolventnost poslodavca, dok se Zakonom o stečaju, na koji se poziva sud koji je uputio zahtjev, općenito definira insolventnost za potrebe postupka zbog insolventnosti.

58 Iz toga slijedi da utvrđenje faktične insolventnosti na temelju Zakona o stečaju na koji upućuje sud koji je uputio zahtjev u ovom slučaju nije dovoljno da bi se utvrdilo da je uvjet insolventnosti ispunjen u smislu primjenjivog nacionalnog prava.

59 Međutim, s obzirom na podjelu nadležnosti između Suda i nacionalnih sudova, kako je navedena u točkama 44. i 45. ove presude, na nacionalnom je sudu da u ovom slučaju ocijeni, s jedne strane, treba li na činjenice o kojima je riječ u glavnom postupku primijeniti posebno zakonodavstvo koje je slovačka vlada opisala i sažela u svojim pisanim očitovanjima u točkama 56. do 58. ove presude i, s druge strane, je li slovački zakonodavac iskoristio mogućnost iz članka 2. stavka 4. Direktive 2008/94 kada je njime predviđenu zaštitu proširio na druge situacije insolventnosti, poput one utvrđene u glavnom postupku.

60 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 2. stavak 1. Direktive 2008/94 treba tumačiti na način da se ne može smatrati da je poslodavac „insolventan” kada je protiv njega podnesen zahtjev za pokretanje ovršnog postupka na temelju prava na naknadu štete priznatog sudskom odlukom, ali je potraživanje proglašeno nenaplativim u okviru ovršnog postupka zbog faktične insolventnosti tog poslodavca. Međutim, na sudu koji je uputio zahtjev jest da provjeri je li, u skladu s člankom 2. stavkom 4. te direktive, dotična država članica odlučila proširiti zaštitu zaposlenika predviđenu navedenom direktivom na takvu situaciju insolventnosti, utvrđenu postupcima različitim od onih navedenih u tom članku 2. stavku 1., koji su predviđeni nacionalnim pravom.

Prvo pitanje

61 Budući da primjenjivost Direktive 2008/94 ovisi o utvrđivanju insolventnosti poslodavca, Sud na prvo pitanje odgovara samo u slučaju da sud koji je uputio zahtjev utvrdi, s jedne strane, da je slovački zakonodavac zaštitu zaposlenika predviđenu tom direktivom proširio na druge situacije insolventnosti i, s druge strane, da su ispunjeni uvjeti predviđeni nacionalnim pravom u tom pogledu.

62 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 1. stavak 1. i članak 3. Direktive 2008/94 tumačiti na način da se naknada koju poslodavac duguje nadživjelim bliskim osobama na temelju neimovinske štete pretrpljene zbog smrti zaposlenika kao posljedice nesreće na radu može smatrati „potraživanje[m] zaposlenika koje je nastalo iz ugovora o radu ili radnih odnosa” u smislu članka 1. stavka 1. te direktive.

63 Prvo se pitanje stoga odnosi na razgraničenje pojma „potraživanje zaposlenika koje je nastalo iz ugovora o radu ili radnih odnosa”, koji je predmet obveze plaćanja jamstvenih ustanova predviđene člankom 3. Direktive 2008/94.

64 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, socijalna svrha te direktive jest da se svim zaposlenicima jamči minimalni stupanj zaštite na razini Unije u slučaju insolventnosti poslodavca isplatom nepodmirenih potraživanja koja su nastala iz ugovora o radu ili radnih odnosa i koja se odnose na naknadu za rad za određeno razdoblje (vidjeti presudu od 25. srpnja 2018., Guigo, C-338/17, EU:C:2018:605, t. 28. i navedenu sudsku praksu).

65 U tom pogledu, iz zajedničkog tumačenja članka 1. stavka 1. i članka 3. Direktive 2008/94 te sudske prakse Suda koja se odnosi kako na tu direktivu tako i na Direktivu 80/987, koja je stavljena izvan snage navedenom direktivom, proizlazi da su obuhvaćena samo potraživanja zaposlenika koja su nastala iz ugovora o radu ili radnih odnosa kada se ta potraživanja odnose na naknadu za rad. Nisu, dakle, bez razlike obuhvaćena sva potraživanja zaposlenika koja su nastala iz ugovora o radu ili radnih odnosa (vidjeti u tom smislu presude od 16. prosinca 2004., Olaso Valero, C-520/03, EU:C:2004:826, t. 30. i navedenu sudsku praksu i od 28. lipnja 2018., Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, t. 28.).

66 Države članice stoga su dužne, unutar gornje granice koju imaju pravo utvrditi za jamčenje nepodmirenih potraživanja, osigurati isplatu ukupnih navedenih potraživanja (vidjeti u tom smislu presudu od 2. ožujka 2017., Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, t. 53.).

67 Međutim, iako jamstvene institucije trebaju preuzeti obvezu navedenih nepodmirenih naknada za rad, nacionalno pravo treba definirati, na temelju članka 2. stavka 2. prvog podstavka Direktive 2008/94, pojam „naknada za rad” (vidjeti u tom smislu presudu od 2. ožujka 2017., Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, t. 54.) i, stoga, odrediti naknade koje su obuhvaćene područjem primjene članka 3. prvog stavka te direktive (vidjeti presudu od 28. lipnja 2018., Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, t. 30.).

68 Slijedom toga, na pitanje je li naknada koju poslodavac duguje nadživjelim bliskim osobama na temelju neimovinske štete pretrpljene zbog smrti zaposlenika kao posljedice nesreće na radu, kao što je naknada o kojoj je riječ u glavnom postupku, obuhvaćena pojmom „naknada za rad” treba odgovoriti s obzirom na nacionalno pravo, u ovom slučaju slovačko pravo. Na nacionalnom je sudu, dakle, da provjeri je li to doista slučaj.

69 Osim toga, valja istaknuti da se člankom 11. prvim stavkom Direktive 2008/94 državama članicama daje mogućnost da primijene ili uvedu odredbe koje su povoljnije za zaposlenike.

70 Tako se pojačana zaštita može pružiti na način da se jamstvenoj ustanovi naloži da pokrije druge troškove osim onih povezanih s plaćama, a koji se duguju zaposlenicima.

71 Međutim, iz sudske prakse Suda u vezi s izvršavanjem vlastitih nadležnosti države članice proizlazi da su te odredbe uređene nacionalnim pravom u granicama minimalne zaštite zajamčene direktivom o kojoj je riječ (vidjeti u tom smislu presude od 19. studenoga 2019., TSN i AKT, C-609/17 i C-610/17, EU:C:2019:981, t 34. i 35. i od 4. lipnja 2020., Fetico i dr., C-588/18, EU:C:2020:420, t. 31 i 32.).

72 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti da članak 1. stavak 1. i članak 3. Direktive 2008/94 treba tumačiti na način da se naknada koju poslodavac duguje nadživjelim bliskim osobama na temelju neimovinske štete pretrpljene zbog smrti zaposlenika kao posljedice nesreće na radu može smatrati „potraživanje[m] zaposlenika koje je nastalo iz ugovora o radu ili radnih odnosa” u smislu članka 1. stavka 1. te direktive samo ako je obuhvaćena pojmom „naknada za rad”, kako je definiran nacionalnim pravom, što je na nacionalnom sudu da utvrdi.

Troškovi

73 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (osmo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 2. stavak 1. Direktive 2008/94/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o zaštiti zaposlenika u slučaju insolventnosti njihovog poslodavca treba tumačiti na način da se ne može smatrati da je poslodavac „insolventan” kada je protiv njega podnesen zahtjev za pokretanje ovršnog postupka na temelju prava na naknadu štete priznatog sudskom odlukom, ali je potraživanje proglašeno nenaplativim u okviru ovršnog postupka zbog faktične insolventnosti tog poslodavca. Međutim, na sudu koji je uputio zahtjev jest da provjeri je li, u skladu s člankom 2. stavkom 4. te direktive, dotična država članica odlučila proširiti zaštitu zaposlenika predviđenu navedenom direktivom na takvu situaciju insolventnosti, utvrđenu postupcima različitim od onih spomenutih u navedenom članku 2. stavku 1., koji su predviđeni nacionalnim pravom.**

2. **Članak 1. stavak 1. i članak 3. Direktive 2008/94/EZ treba tumačiti na način da se naknada koju poslodavac duguje nadživjelim bliskim osobama na temelju neimovinske štete pretrpljene zbog smrti zaposlenika kao posljedice nesreće na radu može smatrati „potraživanje[m] zaposlenika koje je nastalo iz ugovora o radu ili radnih odnosa” u smislu članka 1. stavka 1. te direktive samo ako je obuhvaćena pojmom „naknada za rad”, kako je definiran nacionalnim pravom, što je na nacionalnom sudu da utvrdi.**

Potpisi